

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINI MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISHDA ARALASH TA'LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH USULI

Saidova Nilufar Ro'zimurotovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti dotsenti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17716047>

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ta'limini tashkil etish muammolari va ularning yechimlariga doir tahlili ma'lumotlar keltirilgan.

Shuningdek, oliy ta'lim muassasalari ta'lim va tarbiya jarayoniga aralash ta'lim texnologiyalarini qo'llashga oid tadqiqotchi-olimlarning ishlari tahlil etilgan hamda kredit-modul tizimi sharoitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ta'limini va ishini tashkil etish muammolari o'rganilgan. Ushbu muammoni yechimi sifatida, ya'ni bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ta'limini aralash ta'lim texnologiyasi asosida tashkil etish tuzilmasi, undan foydalanish usullari berib o'tilgan. Shu bilan birga mazkur maqolada, tadqiqot doirasida taklif etilgan tuzilmani samaradorligini aniqlash bo'yicha pedagogik tajriba-sinov ishlari olib borilgan hamda uning ishonchlilik darajasi Styudent-Fisher kriteriyasidan foydalanib isbotlangan.

Tayanch so'zlar: axborot texnologiya, elektron ta'lim, aralash ta'lim, kredit-modul, tuzilma, ta'lim muhiti, tajriba-sinov, Styudent-Fisher.

МЕТОДИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СМЕШАННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация. В данной статье представлена аналитическая информация о проблемах организации самостоятельного обучения будущих учителей начальной школы и путях их решения. Также анализируются работы исследователей и учёных по применению технологий смешанного обучения в образовательном процессе высших учебных заведений, изучаются проблемы организации самостоятельного обучения и работы будущих учителей начальной школы в условиях кредитно-модульной системы. В качестве решения данной проблемы предлагается структура организации самостоятельного обучения будущих учителей начальной школы на основе технологий смешанного обучения и методика её применения. В рамках исследования проведена педагогическая экспериментальная работа по определению эффективности предлагаемой структуры, доказана её надёжность с использованием критерия Стьюдента-Фишера.

Ключевые слова: информационные технологии, электронное обучение, смешанное обучение, кредитно-модульная система, структура, образовательная среда, эксперимент-тест, Стьюдент-Фишер.

METHOD OF USING BLENDED EDUCATIONAL TECHNOLOGY IN ORGANIZING INDEPENDENT EDUCATION OF FUTURE PRIMARY TEACHERS

Abstract. This article presents analytical information on the problems of organizing independent education of future primary school teachers and their solutions. Also, the work of researchers and scientists on the application of blended learning technologies in the educational process of higher educational institutions is analyzed, and the problems of organizing independent education and work of future primary school teachers in the context of the credit-module system are studied.

As a solution to this problem, a structure for organizing independent education of future primary school teachers based on blended learning technologies and methods of using it are given. At the same time, in this article, pedagogical experimental work was carried out to determine the effectiveness of the proposed structure within the framework of the study, and its reliability was proven using the Student-Fisher criterion.

Keywords: *information technology, e-learning, blended learning, credit-module, structure, learning environment, experiment-test, Student-Fisher.*

KIRISH

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalari kredit-modul tizimiga o'tkazilganligi sababli auditoriya mashg'ulotidan kam bo'lmagan soat mustaqil ta'limga ajratilgan. Bu o'z navbatida bo'lajak mutaxassislarni, xususan bo'lajak bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mustaqil ta'limini tashkil etish tizimini takomillashtirish muammosi mavjudligini anglatadi.

Ushbu muammoni bartaraf etish usullaridan biri, bo'lajak bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mustaqil ta'limini tashkil etishda zamonaviy axborot texnologiyalari vositalaridan, jumladan aralash ta'lim texnologiyalaridan foydalanish taqozo etadi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mustaqil ta'limga aralash ta'lim texnologiyasini faol joriy etilishi, nafaqat ularning kognitiv qiziqishini rivojlantirish muammosini hal qilishga, balki o'quv-kognitiv faoliyatni boshqarishning tubdan yangi imkoniyatlarini ochishga, shuningdek, ta'lim va tarbiya ishlarining samaradorligini oshirishga imkon beradi.[1]

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Aralash ta'lim bugungi kunda tobora ommalashib borayotgan o'qitish shakllaridan biri hisoblanadi. Ushbu shakldagi o'qitish jarayonida talaba global tarmoqning manzillarida joylashtirilgan ta'lim muhitlaridan foydalangan holda mustaqil ta'lim oladi, agar tushunmaydigan savollar tug'lsa guruh bo'lib onlayn va oflayn maslahatlashadi hamda professor-o'qituvchi tomonidan yordam ko'rsatiladi [4].

Guruhli mashg'ulotlar davomida aralash ta'limning qo'llanilishi tufayli har bir talaba o'quv-ma'lumotlarini o'zlashtirish borasida o'zida ro'y berayotgan ijobiy o'zgarishlarni namoyon etgan holda muloqot ko'nikmalarini o'zlashtirib boradi, o'tilgan o'quv-ma'lumotlarni takrorlaydi va yangi mavzuni o'rganish uchun tayyorlanadi [5].

Aralash ta'lim ko'p holatlarda topshiriqlarga tayanadi va asosiy, muhim ma'lumotlar negizida tashkil etiladi, qo'shimcha ma'lumotlar esa talabaga onlayn platformalar orqali tarqatiladi [6]. Talaba ushbu muhitlardan foydalanib mustaqil ta'lim olar ekan, guruhning a'zolari bilan onlayn rejimda tashkil etilayotgan muhokamada ishtirok etish orqali hamkorlik qiladi.

Shuningdek, ta'limning turli bosqichlarida masofaviy va mustaqil ta'lim samarali ravishda uyg'unlashtiriladi [7].

Bu borada, G.R.Shodiyevaning bildirishicha, aralash ta'lim texnologiyasi – bu qisman elektron va onlayn formatda o'qitishga mo'ljallangan texnologiyadir. Bunda talabalar qisman mustaqil ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'ladi [4]. M.Eryilmaz Mijares Illiana [5]ning fikriga ko'ra, aralash ta'lim – bu elektron va an'anaviy ta'limning integratsiyalash asosida mashg'ulotlarni hamda talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishga qaratilgan innovatsion pedagogik texnologiyadir.

W.Deechaining ta'lim bilan aytganda, aralash ta'lim – bu turli resurslarni, xususan, yuzma-yuz o'quv mashg'ulotlari va elektron ta'lim elementlarini o'zaro integratsiyalash asosida o'rganish usulidir [6].

V.I.Blinov [7], M.L.Kondakova [9], A.O.Norbekov [10]larning fikriga ko'ra, aralash ta'lim texnologiyasining asosiy vazifasi global tarmoqning manzillarida joylashtirilgan turli axborot-ta'lim muhitlaridan, ta'lim platformalardan va ta'limga oid web-saytlardan foydalanib o'qitishni nazarda tutib, masofaviy ta'lim uchun keng imkoniyatlarni taqdim etadi.

Shuningdek, auditoriyada o'qitish va elektron muhitda ta'lim olishni o'zaro uyg'ulashtiradi hamda talabalarning fanga oid egallagan bilimni mustaqil sinab ko'rish imkonini beradi [8].

Aralash ta'limni yuqorida keltirilgan imkoniyatlarini tahlil etish asosida aytish mumkinki, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda foydalanish lozim. Bunda quyidagi imkoniyatlarni ta'minlaydi:

- har bir bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini faniga oid kerakli ko'nikma va malakalarni qulay formatda o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi;
- professor-o'qituvchi va bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining faol ijtimoiy o'zaro munosabati yuzaga keladi;
- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ta'lim olishini didaktik yondashuvlarning xilma-xilligi ta'minlanadi;
- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilar tomonidan zamonaviy mehnat, aloqa vositalarini tashkil etish rivojlanadi;
- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mustaqil faoliyatini ustuvorligi oshadi;
- har bir bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mustaqil o'quv faoliyatini individual qo'llab-quvvatlashni tashkil etadi;
- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mustaqil ta'limda fanni o'zlashtirishda jamoaviy o'quv faoliyatini tashkil etishni ta'minlaydi;
- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mustaqil ta'lim trayektoriyasiga moslashuvchanligi ta'minlanadi;
- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini onlayn va oflayn rejimda qayta foydalanish mumkin bo'lgan o'quv va uslubiy tarkibi integratsiyalanadi.

NATIJA

Taklif etilayotgan tuzilmada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mustaqil ta'limni aralash ta'limning Flex modelidan foydalanish nazarda tutilgan. Buni uch bosqichda tashkil etish g'oyasi ilgari surilgan. Birinchi bosqichda E-Learning, D-Learning, M-Learning o'qitish tizimlari asosida nazariy o'rganishga qaratilgan.

Ikkinchi bosqichda to'rt bosqichli topshiriqlarni bajarish taklif etilgan. Uchinchi bosqichda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining natijalarini baholashga qaratilgan.

Ushbu tuzilmani samaradorlik darajasini aniqlash maqsadida pedagogik tajriba-sinov ishlari olib borildi. Pedagogika tajriba-sinov ishlari Navoiy davlat universitetida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari jalb etilib, ular tajriba (62 nafar) va nazorat (67 nafar) guruhlariga ajratildi.

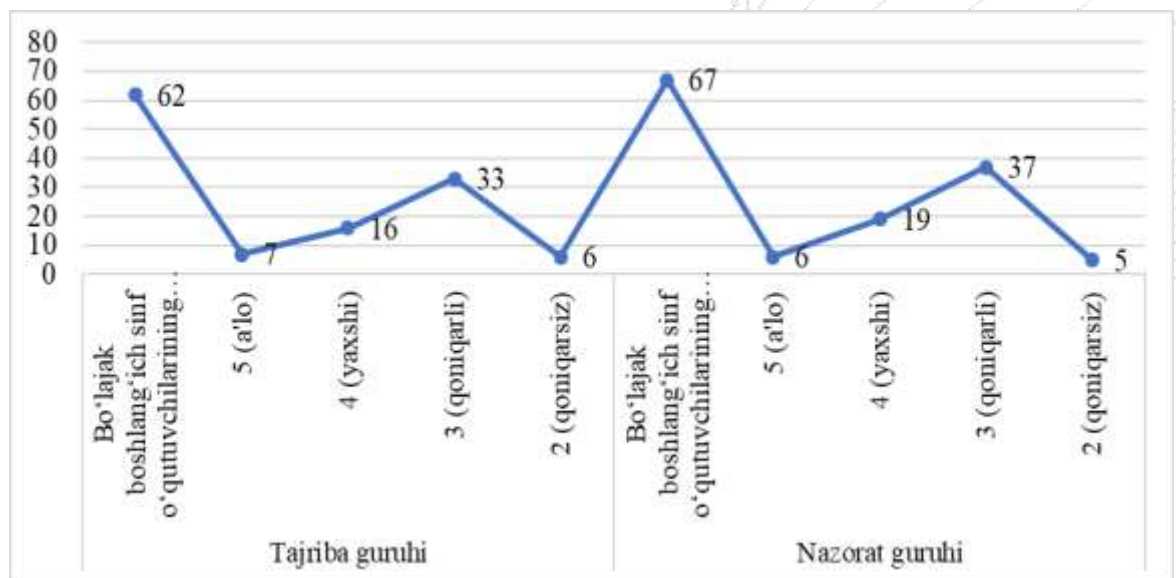
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning tajriba va nazorat guruhga ajratishda bilim darajasi bir xillilikka amal qilindi. Ularning natijalar quyidagi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qutuvchilarining tajriba boshidagi ko'rsatkichlari

Tajriba guruhi					Nazorat guruhi				
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qutuvchilarining umumiy soni	5 (a'lo)	4 (yaxshi)	3 (qoniqarli)	2 (qoniqarsiz)	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qutuvchilarining umumiy soni	5 (a'lo)	4 (yaxshi)	3 (qoniqarli)	2 (qoniqarsiz)
62	7	16	33	6	67	6	19	37	5

Ushbu 1-jadvaldagi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qutuvchilarining natijalarini o'zlashtirish dinamikasini quyida keltirilgan (2- rasmga qarang):

2-rasm. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qutuvchilarining tajriba boshidagi ko'rsatkichlari

Mazkur tajriba-sinovga jalb etilgan bo'lajak boshlang'ich sinf o'qutuvchilarining natijalari tahlil etilib, ishonchliligini tekshirish maqsadida Styudent-Fisher kriteriyasi asosida matematik-statistik tahlil etildi. Mazkur kriteriyadan foydalanishda tanlanmalar uchun mos o'rta

qiymatlar $\bar{X} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^4 n_i X_i$, tarqoqlik koeffitsiyentlarini $D_n = \sum_{i=1}^4 \frac{n_i (x_i - \bar{X})^2}{n-1}$, o'zlashtirish

ko'rsatkichlarini formuladan foydalanib hisoblandi. Hisoblash natijasiga ko'ra tajriba va nazorat guruhidagi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qutuvchilarining natijalari deyarli bir xil ekanligi aniqlandi.

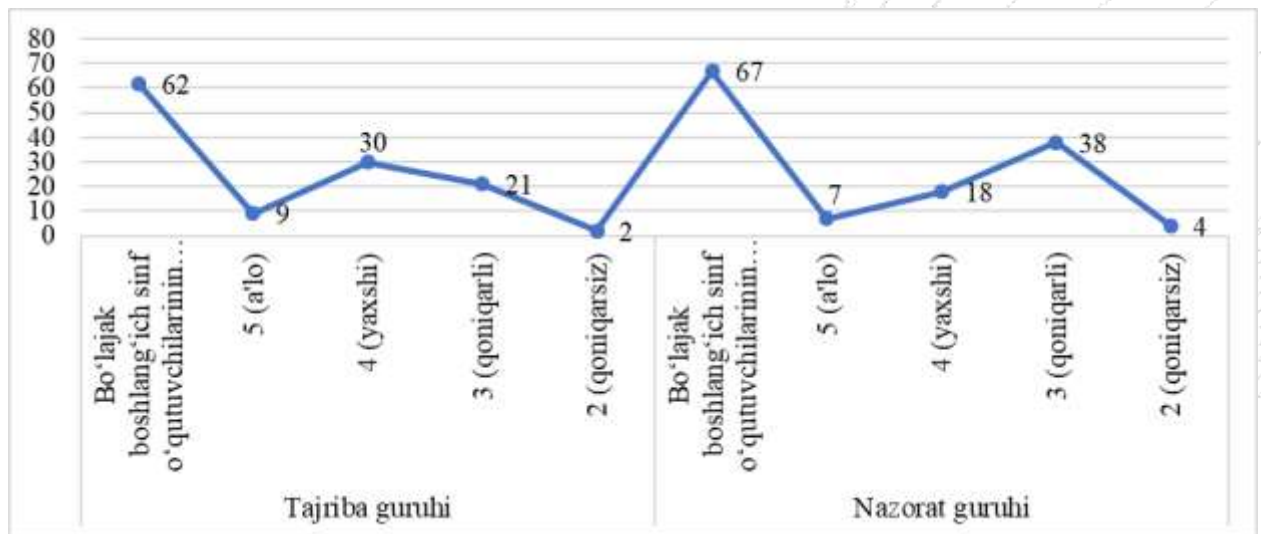
Tajriba-sinov ishining navbatdagi bosqichida tajriba guruhiga ajratilgan bo'lajak boshlang'ich sinf o'qutuvchilarga mustaqil ta'limi tadqiqot doirasida taklif etilgan tuzilmadan foydalanildi. Nazorat guruhiga ushbu imkoniyat berilmadi. Bunda, ya'ni tajriba oxirida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qutuvchilari quyidagi natijalarga erishildi (2-jadvalga qarang).

2-jadval

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qutuvchilarining tajriba oxiridagi ko'rsatkichlari

Tajriba guruhi					Nazorat guruhi				
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining umumiy soni	5 (a'lo)	4 (yaxshi)	3 (qoniqarli)	2 (qoniqarsiz)	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining umumiy soni	5 (a'lo)	4 (yaxshi)	3 (qoniqarli)	2 (qoniqarsiz)
62	9	30	21	2	67	7	18	38	4

2-jadvalda keltirilgan natijalarini o'zlashtirish dinamikasini quyida keltirilgan (3- rasmga qarang)

3-rasm. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tajriba oxiridagi ko'rsatkichlari

Ushbu 2-jadvalda keltirilgan sonli ma'lumotlar yuqorida keltirilgan formulalar asosida hisoblandi. Hisoblash natijasiga ko'ra, tajriba guruhining o'rtacha o'zlashtirish ko'rsatkichi nazorat guruhiga nisbatan yuqori ekanligi, ya'ni 8,1 % ga oshganligi ma'lum bo'ldi.

MUHOKAMA

Mavzuga oid olib borilgan tadqiqotlar natijalariga ko'ra, auditoriyadan tashqari vaqtda professor-o'qituvchi va bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilar o'rtasidagi muloqot muhim sanaladi. Shuning uchun bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarni mustaqil ta'limini samarali tshkil etishni zamonaviy yondashuvlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq sanaladi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarni mustaqil ta'limini samarali tshkil etishni zamonaviy yondashuvi sifatida aralash ta'lim texnologiyalardan foydalanishni taklif etish mumkin.

XULOSA

Shunday qilib globallashuv sharoitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarni mustaqil ta'limini va ishini samarali tashkil etishda tadqiqot doirasida taklif etilgan tuzilmadan foydalanish taklif etiladi. Taklif etilayotgan tuzilma bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarni mustaqil ta'limini tashkil etishda aralash ta'lim texnologiyasidan foydalanish nazarda tutilganligi bilan ahamiyatli hisoblanadi. Bunda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari raqamli muhitda ta'lim olish orqali kasbiy kompetentligi rivojlanadi.

Adabiyotlar

1. Mirsanov U. M. Uzluksiz ta'lim tizimida dasturlash texnologiyalarini o'qitish metodikasini takomillashtirish // Pedagogika fanlari doktori (DSc) ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan dissertatsiya. – Navoiy, 2023. – 332 b.
2. Шарапова Г.В. Иммунология фанини ўқитиш самарадорлигини оширишда электрон таълим ресурслардан фойдаланиш методикасини такомиллаштириш (педагогика олий таълим муассасалари мисолида) // Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун тайёрланган диссертация. – Тошкент, 2022. – 159 б.
3. Auezova R. T. Bo'lajak o'qituvchilarning mustaqil ta'limini veb-kvest texnologiyasi asosida tashkil etish metodikasini takomillashtirish (informatika va raqamli texnologiya fani misolida) // Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan dissertatsiya. – Nukus, 2024. – 152 b.
4. Eryilmaz M. The Effectiveness of Blended Learning Environment / M. Eryilmaz // Contemporary Issues in Education Research. 2015. – Vol. 8. – No. 4. – P. 251-256.
5. Deechai W. The Need for Blended Learning Development to Enhance the Critical Thinking of Thai Vocational Students / W. Deechai, T. Sovajassatakul, S. Petsangsri // Mediterranean Journal of Social Sciences. – 2019. – Vol. 10. – No. 1. – P. 131-140.
6. Блинов В.И. Модели смешанного обучения: организационно-дидактическая типология / В.И. Блинов, Е.Ю. Есенина, И.С. Сергеев // Высшее образование в России. 2021. – Т. 30. – № 5. – С. 44-64.
7. Кондакова М. Л. Смешанное обучение; ведущие образовательные технологии современности / М. Л. Кондакова, Е. В. Латыпова // Вестн. образования. – 2013.
8. Норбеков А.О. Педагогика олий таълим муассасаларида компьютер таъминоти фанини ўқитиш самарадорлигини ошириш методикаси // Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун тайёрланган Диссертация. – Қарши, 2021. –171 б.